

ZVON

Leto III.

List 5.

NA DUNAJI 1. MARČIJA 1877.

DEKLIŠKE PESMI.

1.

Oh ljubček moj, kaj se boš jokal,
Kaj si boš lice rosil?
Ko jutri na tuje boš romal,
Z vencem klobuk boš ovil:

In doli po vasi prizvižgal,
Ukal in vriskal glasno,
Oh ljubček moj, kaj se boš jokal,
Kaj ti bo tako hudó!

2.

Nikdar nisem te vprašala:
Oh zakaj se v stran obračas?
Le na tihem sem jokala,
Da takó ljubezen mojo plačas.

V solzah sem za te molila,
Da naj Bog te srečno vodi;
V gorkih solzah sem prosila,
Da njegov naj angelj s taboj hodi.

Da življenje ti poteče
Brez te britke bolečine,
Ktera mene v persih peče,
In nikdar, o čuj, nikdar ne mine.

3.

Moj ljubček je kóso nabrusil,
In šel na ravno poljé;
Tam rožicam boče rúdečim
Kosil glavnice rosné!

In druga za drugo bo pala,
Moj ljubček bo brusil kosó;
Oh serce, serce moje,
Zakaj ti takó je tesnó!

4.

Sinoči pa sem čula glas,
Ki mi serce je stresel;
Z goré samotne v tihi dol
Ga veter je prinesel.

To bil je don pogorskih zvón,
Ki mertvega spremljuje,
To bil je don pogorskih zvón,
Ki mir nam oznanjuje!

Baptista.

LEPA VIDA.

Roman, spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

SEDMO POGLAVJE.

Ko je stari Basnigoj prišel na Samorodino, bilo je vse v strahu in vse po konci.

Vide ni bilo nikjer.

Pomorski razbojniki so jo davi ugrabili, ko je menda mislila iti gori na Basnigojevino, na rojstveni svoj dom k roditeljem.

Tako je Samorodova družina pravila starcu na prva usta, in ubogi oče je moral berzo sesti, da se ni zgrudil na tla, ko je čul to strahovito novico.

In takoj ko so mu povedali to groznost, ni se nihče več ménil za šibkostnega starca. Tekali so sem ter tja, drug družemu ukazovali, povpraševali se, mešali se in ne vedeli, kaj bi, ter so bili drug družemu na potu.

„Kje je Anton, za Boga svétega, Anton, Anton?“ vprašuje oče Basnigoj in po doberšnem času zvé, da je Anton tekel ali jezdit na jug ob obali, njegov brat na sever iskat, povpraševat, da je ribičem ukaze dajal, naj pozvedujejo in Bog vé kaj, vse za Vido, ki je od davi ni, in ki so jo gotovo odnesli razbojniki, o katerih se je že včeraj govorilo.

„Razbojniki? Ni mogoče, ni mogoče“, jadikuje stari, a ne vé si pomoči, ne vé odločiti, kaj bi storil.

Nazadnje mu na misel pride, da je morda ona, ki je iščejo, kje v hiši, a drugi je iščejo zunaj; ali pa je morda na izprehodu, kje ne daleč od tod. „Razbojniki, razbojniki, to ni mogoče! Dostikrat se je že prigodilo, da smo iskali česa daleč proč, a bilo je nam blizo in ni bilo izgubljeno, ni ne, ne bode ne daleč“.

A neusmiljeni ljudje so povedali dedu, da je že od zore iščejo, da je vse preiskano, daleč okolo že, povsod se je klicalo ime gospodinjino, a ni bilo ni glasù ni sledù. Glasù ne, ker ni klicev slišala, sledù ne, ker ga je dež lahko izpral, ki je šel pred dnem in še potem po malem zopet padal.

In starec se je tresel, kakor merzličen, kakor pribit na svojem sedeži, ter je klical v póluglasnih stokih Boga na pomaganje in svetce njegóve. V svojem strahu se še takoj domislil ni, da ima svoji ženi takoj poročiti, kaj se je zgodilo. In ko mu je to na um prišlo, obvezel ga je z nova strah, kaj bode iz matere, ko bode čula, da je njen edini otrok pomorskim razbojnikom, divjim, neusmiljenim ljudem v roke prišel.

Pošiljati sicer na Basnigojevino poročila ni bilo treba, ker tudi gori je družina berzo zvedela, da iščejo Vide, in kaj sumijo, da se

je zgodilo z njo. Došlo je tudi starki na ušesa in jo poderlo na tla v nesvest.

Pervi, ki je jenjal iskati, bil je starši Samorod, župnik. „Tu je vse zastoj, treba je samo v božjo previdnost zaupati, ki bode še vse prav izvela“, rekel je in ustregel vsem upéhanim.

Ko je prišel tudi Anton domóv, ves zamolklo tih, sè strašnim obrazom, truden in obupan, spustil se na stol, ter obraz pokrili z obema rokama, bližal se mu je brat, ter je rekel z lahko modrostjo in tolažljivostjo onega, kogar nesreča v prvi versti ne zadeva:

„Anton, v Boga zaupaj, še ni izgubljena“.

„Izgubljena!“ reče veliki mož, roka mu opade, kakor oterpla ob životu.

„Če so jo razbojniki ugrabili in seboj vzeli, poslali ti bodo gotovo poročilo, kam pridi z odkupnino pó njo. Za odkupnino jim je, denar, to je vse“.

„Misliš?“ reče Anton in naglo vstane.

„Gotovo, in nekaj še imamo“.

„Potem niso šli daleč, lopovi. Dohitel bi jih“, reče Anton in premišlja.

„Jaz idem na morje“, reče potem naglo. Poroči ti mojim prijateljem v Terst, naj skerbé tudi oni od svoje strani. Bodi še nekaj dni tu, če mene ne bode. Skerbi za dete. Če ti treba za kaj denarja, dala ti bosta oče in mati“.

„Dala, dala bova“, prikima stari tast Basnigoj z ginenim, na pol otročjim glasom.

Anton korači iz sobe ven in ukazuje pripraviti ladijo. Povsod mu je brat na pomoč sè svojo večo hladnostjo in stari tast bi rad pomogel, rad svetoval, ali strašna, iznenadna novica ga je bila také poterla, da ni mogel še govoriti, le zdaj pa zdaj je klical tiho Boga.

„Ali, brate, také prav gotovo pa tudi ni, da bi jo bili razbojniki vzeli, morda jo je kaka druga nesreča zadela, morda...“

„Ne, glej!“ In Anton pokaže košček njene obleke, ki jo je bil našel na malem obsteznem koleci. „Tam doli je hodila. In pozná se, da se je tam nocoj čoln izkercal. Ribič je v jutro čul veslanje.“

Tedaj je bilo dokazano.

Anton je odplul roté se, da brez nje ne pride domóv, in ko bi jo imel, imel iz globočine morja ali z onega konce sveta.

Vest pa, da je tako čudovito izginila lepa Vida, razširila se je mej ljudmi daleč po deželi, nastale so pripovedke, v katerih se je na tanko povedovalo, kakó je prišel „čern zamorec preko sivega morja, ladijo vstavil, ko je lepa Vida plenice prala“, pa jo je zvabil in odpeljal v daljno deželo, ter da jo mož išče ali kakor se še danes v pesmi, katero je slovenski narod o naši lepi Vidi zložil, poje:

.....tvoj mož je šel od hiše,

Se po morji vozi, tebe iše,

Tebe iše in se grozno jóka,

Od bridkosti njemu serce póka.

OSMO POGLAVJE.

Župnik, ki je bil takó ob nesrečnem dnevi prišel brata na dómu obiskat, moral je zdaj nekaj dni tû ostati, ker ní bilo po odhodu Antonovem nobenega domačega.

Pervo, kar je storil, bilo je to, da je premestil dete na Basnigojevino, k babici Basnigojki, ki se je strastno oklenila malega vnúčiča, ko hčere ni več imela.

Drugo delo pa je bilo župniku, da je od kraja začel preiskavati in povpraševati zaradi Vide. Zvedel in videl je mnogo katero znamenje, ki ga v burnosti prej ne Anton, ne on ní bil zapazil. In po vsem tem je mož z glavo majal in sumljivo molčal.

Na pesku namreč doli, kjer je moral tuj čoln čakati, ni bilo mnogo sledu poznati. Čoln je bil majhen. Imájo li pomorski razbojniki male čolne? Dalje tudi psa Volka ni bilo nikjer, pač pa se je poznala ena stopinja njegova skoro do tja, kjer je bila Vida v čoln nesená, — če je bila. Čudno, da bi bil pes miren. A vsi sledovi so bili jako slabi, negotovi, za to se ni dalo trdno sklepati o ničemur.

Bolj čudno pa se mu je zdelo, — da celo ostermel je sam pri sebi, — ko je od dekel čul, da so one na vse rano jutro našle glavna dvorska vrata odperta, in da so slišale malega Tončka samega jokati. Kakó je to, da je danes tako zgodaj odšla, kakor nikoli? Kako da ni prej káke deklice poklicala, ter ji svoje dete izročila, predno se je k roditeljem napotila?

Strašna misel mu je urezala preko glave, zlasti ker se je domislil sinočnjega pogovora in Antonove pritožbe o svoji ženi.

A dobri mož ni hotel sumničiti, obrisal si je hladen pot z obraza in se izkušal razmisliti, hodeč od tod do tam, mej družino, ki se je zopet dela polotila.

V mraku je sedel župnik zamišljen na južnem oglu hiše in gledal po enakomérnem morji.

Ovčar Stóklasek je bil prignal ovce v hlev, pa se je bil postavil ne daleč, kacih deset korakov od duhovnega gospoda in ga gledal nekako posebno. Nekaj je deržal v roci in noga se mu je kakor kerčevito večkrat premeknila, da bi stopila naprej do gospoda, a strah ga je bilo blagoslovljenega moža, da si ga je Stóklasek rad imel, ker je véteraj dobro slišal, kakó ga je župnik branil gori mej skalami, ko ga je Anton Samorod z bičem tepel.

„Kaj bi rad?“ vpraša ga župnik, ko zagleda blizo stoječega in proti sebi obrnenega ovčarja.

„To-le,“ reče Stóklasek in pred-se moli nekaj okroglega v roci, pa samo z eno, šepavo nogo naprej stopi.

„Káži sim, kaj je?“

Pastir priskaklja in izroči gosgodu mal, rudeče obrobljen portret. Slika je kazala mladega lepega moža. Župnik jo je samo enkrat pogledal, barvo na lici izpremenil, oči v starega pastirčka uperl in naglo vprašal :

„Kje si to dobil, povej!“

„Našel“ reče šepec.

„Kje? Kdaj?“

„Davi. tam doli.“ Rekoč kaže s perstom ob morji.

„Pojdi z menoj, da pokažeš“ reče župnik hlastno in da si je bil že mrak, stopal je postarni duhovnik tako hitro, da ga je Stoklasek s težavo dohajal.

„Tu-le“ pokaže pastir. — Ni bilo daleč od mesta, kjer se je poznalo prislonjenje čolna na pesku. Duhovnik je iz pastirja izvlekel, da je to našel davi rano, ko je ovce mimo gnal, da je bilo že rosno, da je že od daleč z verha videl in ponj stopil, da ni še nikomur pokazal, nikomur nič pravil, kaj je našel.

„Molči tudi zdaj. Nikomur ne pripoveduj, da si kaj našel. Če ne pomolčiš, greha bodeš kriv,“ zabičuje mu duhovnik nekako slovesno in v nekem strahu.

Iz tega je Stoklasek videl, da je gospodu ustregel s to podobico, zatorej si je upal vprašati:

„Bog vé, kakov svetnik je tisto, ali je svetnica?“

„Ni svetnik, le pojdi, pa molči.“

Pastir odide, župnik Samorod starši pa na mestu obstane, prime se za glavo in vzdihne:

„Bog! je li vendar res! Tako daleč! O ubogi moj brat, ubogi Anton!“

(Dalje prih.)

ρ PROPADU NRAVNOSTI ZA RIMSKIH CESARJEV.

Spisal Fr. Wiesthaler.

(Dalje.)

Da je taka brezumna potratnost slednjič tudi najbogatejšo zakladnico izpraznila, in da so bili tedaj cesarji in drugi zapravljivi bogatini čisto v prav sitnih denarnih zadregah, je doumno, Kaligula n. pr. je podedoval po varčnem cesarji Tiberiji po najskromnišem poročilu 270 milijonov sestercejev, t. j. do 15 milijonov tolarjev in jih je bil že v drugem letu svoje vlade popolnem potrosil. Vitellius je potratil v nekaterih mescih 900 milijonov sestercejev, t. j. do 50 milijonov tolarjev. Ko je bilo tako vse imetje pošlo, trebalo je misliti, kakó si novih denarnih pritokov pridobiti. To pa ne prizadeva ne cesarjem ne drugim potratnikom posebne preglavice. Pervi se ne izpotikajo ob nobeno krivičnost ako jim le kaj dobička obeta. Od prostega ljudstva domačega se nimajo pač ničesa nadejati; ker je le siromaško in verhu tega še preleno, da bi si v svojem siromaštvu z delavnostjo pomagalo, marveč so oni prisiljeni, pitati ga o lastnih troških, da jim njegova lakota ne zbudi kakih uporov. Ravno takó slabo kaže cesarjem v provincijah. Te so bile že v republikanskem času po

svojih lakomnih prokonzulih in propretorjih popolnem izsesane; tedaj je nastala velika nevarnost za državo, da ta izdatni vir rimskega blagostanja slednjič ne usahne. Iz tega je zrasla cesarstvu ena najvažnijih nalog: skerbeti za to, da se slabo stanje inozemskih podložnikov kar najprej mogoče izboljša. To se jim je res tudi posrečilo. Kajti uredivši provincijalno upravo nadzorovali so vestno cesarske namestnike, da niso svoje oblasti krivo rabili. In če imamo že cesarstvu sploh kako zaslugo priznati, gotovo je ta, da so za njihovega vladarstva provincije, ki so toliko vekov pod težkim jarmom neznosne sužnosti ječale, vsaj človeških pravic uživati mogle.

Kar pa mora cesarska lakomnost pri teh dveh življih rimske države pogrešati, to jim obilno nadomestuje bogáto plemstvo, ki se je bilo doma in na tujem denarja kot pijavka kervi nalezlo. Ono jamejo tedaj cesarji obirati: stiskajo ga, preganjajo in na smert obsojajo, kar vedó skoro vselej s kakim uzrokom opravičiti, če je še takó malo veljaven. Povod krivičnim obsodbam jim daje navadno kak izmišljen prestopok od Tiberija zopet oživljene postave o veleizdaji (*lex de maiestate*), ali kakor bi se dalo to z ozirom na ta čas bolje prevesti: o razžaljenji cesarskega veličanstva. Nekoliko iz lakomnosti, nekoliko pa tudi iz strahu za svoj prestol izvršujejo to postavo s tako osornostjo ali prav za prav nečlovečnostjo, da nas je kar groza, ko beremo knjige starih zgodovinarjev, ki so skoro na vsaki strani napolnjene z iméni večidel nedolžnih daritev cesarskega trinoštva. Dan na dan zapletajo premožne ljudi v kriminalne pravde, ter jih moré s kervoželjnostjo, kakoršno vidimo komaj pri divjih zverinah. Kača ne stori kači nič žalega, lev ne usmerti leva, zob ljutega risa ni nevaren risu, medved se ne loti medveda, pravi Juvenal (*Sat. XV. 180 insl.*) — a človek na cesárskem prestolu mori človeka, ne oziraje se na to, je li tujec, domačin ali sorodnik. Z derzno roko razterga vse vezi, katere ga vežejo na prijatelja, na brata, na mater! Evo vam nekoliko dokazov. Tiberius umori Agrippino, ženo stričnika svojega Germanika; njen sin Nero se sam usmerti, zapazivši poslanega mu rabeljna (*Sueton. Tib. Tac. Annal. VI. 25.*); drugi sin Drusus pa devet dni v ječi lakote umira, živeč se sè zeljiščem, s katerim so bile blazine njegove postelje natlačene (*Tac. Annal. VI. 23.*). Enako barbarsko postopa proti vsakemu, če se mu zdi nevaren, če je premožen, ali pa če ga je tudi nehoteč s kako malostjo razžalil. Neko Vitijo dá ubiti, ker je smert svojega sinu sè solzami obžalovala (*Tac. Annal. VI. 10.*). Sextus Marius, najbogatejši mož na Španskem, mora tudi umreti, ker Tiberius po njegovem imetji hlepi (*Tac. Annal. VI. 19.*). Kako žalostne so morale biti razmére za njegove vlade, nam je razvidno iz tega, da zaznamuje zgodovinar Tacitus (*Annal. VI. 10.*) naravno smert pontifiksa Lucija Pisona kot redko prikazen v tako visoki službi in Dio (*LVIII. 23.*) pravi: „da je bilo pod njim življenje kazen, smert pa dobrota.“ Še hujše počenja Kalígula. On usmerti svojo babico, iznebi se svojega posinovljenca in razsaja sploh po mestu, kakor mesar v

mesníci (Dio LIX. 3 in 8.) Po smerti njegove med boginje uverstene sestre Drusille se prične strašansko klanje po Rimu. Ta mora umreti, ker jo je premalo obžaloval, drugi zopet, ker je solze prelival po njej, ki je vendar boginja postala; neki mož zapade smerti celo zavoljo tega, ker je v tem času občne žalosti toplo vodo prodajal (Dio LIX. 11.). Pri neki priložnosti sili cesar starega, popolnem nedolžnega očeta, z lastnimi očmi usmertitev svojega sinu gledati, in ko mož prosi, naj bi se mu pri tem strašnem dejanji mižati dovolilo, dá ga nemudoma posekati (Dio LIX. 25.).

Kader pri gledaliških predstavah borilcev že dovolj ni, ukaže nekatere izmed zbranih ali odhajajočih ljudi zgrabit, ter jih divjim zverinam vreči, še prej pa jim jezike izdréti, da bi ne mogli kričati in ga preklinjati (Dio LIX. 10.). Pri neki igri se ga loti taka kervoželjnost, da vsklikne, videč pred seboj nebrojno množico: „O da bi vsi en vrat imeli!“ (Dio LIX. 13.) Ko mu nekdaj pri igranju s kockami denar poide, dá si galsk⁷ davčni razkazek prinesiti, obsodi naj premožniše Galce na smert in zakliče, v družino se vernivši: „Med tem, ko vi za par denarov igrate, pridobil sem si jaz 150 milijonov“. In res! bili so vsi brez opravičenega uzroka ob glavo dejani, eden izmed njih, Julius Sacerdos, ki ni imel posebno velikega premoženja, celo le zavoljo svojega priimka (Dio LIX. 22.). Pretor Junius Priscus je moral umreti, ker je Kaligulo njegovo bogastvo mikalo. Ko pa cesar zasliši, da mož ni takega premoženja zapustil, kakoršno bi njegovo smert opravičevalo, izusti, pripoznavši svojo prenagljenost, besede: „Mož me je prekanil: on je po nedolžnem umerl in bi bil lahko še delj živel“ (Dio LIX. 18.). Takó je obiral ta cesar vse Rimljanstvo, brez izjeme, da človek ne vé, bi li se bolj čudil cesarski prederznosti, ali rimski toposti, ki jo je terpela. A to ni edina pot, po kateri je temu vladarju denar prihajal; zvita cesarska glavica je iznašla še druge pomočke, pomagati si iz denarnih zadreg. Njegovo cesarsko veličanstvo, potomec Avgustovega božanstva se ne sramuje na javnih dražbah prodajati zmagovite konje, gladijatorje, vozove in druge dragotine iz svoje palače in ceno posameznih reči kvišku poganjati s tem, da se tudi sam dražbe udeležuje, ter pri prvih pridobljene zmage našteva, druge pa za nekedanjo lastnino slavnih mož izdaja. Za drag denar kupujejo mnogi te reči iz strahu pred njim, drugi, da bi potem za ubožne veljali in tako pred njim varni bili. Zlobnost cesarjeva je često tolika, da ukaže že prodane konje in gladijatorje skrivaj ostrupiti (Dio LIX. 14.). Še bolj ničemurna so druga iz njegove lakomnosti izvirajoča dejanja. Prisvoji si namreč vse premoženje, katero je bil kak centurio (stotnik) po triumfu njegovega očeta komu drugemu, kakor cesarju zapustil. Ravno takó mora senat na njegovo povelje skleniti, da ima vsakdo, ki je nameraval Tiberiju kaj voliti, zdaj Kaligulo med svoje dediče vpisati. A ko mu to še ne zadostuje, naloži vsem cestnim nadzornikom in sploh vsakemu, kedor je imel kaj z ohranjanjem cest opraviti, velike globe, češ,

da niso od države izprejetega denarja za pravi namen, ampak le v svojo korist uporabljevali (Dio LIX. 15.).

Ce smo pa že Kaligulove krutosti zavzeti, tem bolj se bomo zgrozili Neronove nikedar nasitene kervoželjnosti. Boječ se za prestol, ostrupi svojega polubrata Britanika, svojo prvo soprogo, blago Oktavijo, dá grozovito usmrtiti, drugi pa, Poppaeji Sabini, prozroči v jezi smert sunivši jo v trebuh; on ugonobi zvesto mu vdanega prijatelja, mestnega prefekta Burra in sivega učitelja svojega Seneko; on divja celo zoper lastno mater Agrippino, ter jo dá slednjič ubiti, ker se mu zdi nevarna. Kakó se je bil ta trinog vsake človeške čuti iznebil, priča nam dovolj njegovo vedenje po materini smerti.

(Dalje prih.)

POZABLJENI OČAKI.

Visoko verh skalovja
Razrušen grad stoji,
Po gabrih krog razsipa
Večerni piš verši.

Slovel je na tem gradu
Nekdaj ponosen rod;
Neznan je zdaj po svetu,
Pozabljen je povsod.

In vnuk neznan, neslaven
Več vranca ne dervi;
V dolini brazdo reže,
Za kruh se svoj potí.

Očaki z mečem svojim
Jemali so glavé:
Potomec z roso koso
Pobira pa travé.

Z goré je v dol donela
Pač pesem svoje dni;
Zdaj iz doline v goro
Otožno se glasi.

Večerni zvoni gori
K razvalu zapojó,
Pozabljenim očakom
Pozdrave prinesó.

Baptista.

R A S T L I N S K E S V A T B E.

Spisal Fr. Erjavec.

V. pismo.

Največa lepota, ki jo ima rastlina, namreč venec, postane ji lahko nevarna. Človek želi v svojem vertu imeti kolikor mogoče velike, krasne, bliščeče cvete, a to doseže s tem, da umetno pomnoži število venčevih listov. Vertna roža, katero si Vi, ljubeznjiva gospa, tako radi zatikate v svoje lepe lasé, je tak cvet. Vertnarjeva večša roka ga je izvela iz proste divje rože ali šipka, kateri rase pri nas po vseh mejah in sečih; njegóvi lepo rudeči plodovi zaljšajo še skozi vso zimo gole mladike. Toda venec divje rože ima samo pet listov, a pitovna vertna jih ima mnogo več. Odkod toliko listov? Te

liste je izvel človek z umetno, namenu primérno kulturo in sicer prašnikom na kvar. Zaradi obilne in premenjene hrane izrodili so se prašniki, niti in prašnične vrečice so se jele širiti, cvetni prah je izginil in prašnik se vedno bolj in bolj približava venčevemu listu — in tako postane tako imenovani polni cvet. Ako primerjate te lističe med seboj, opazite takoj, da so vnanji največi in najbolj rudeči, a čem dalje proti sredi, tem ožji so in spominjajo na prašnike, tū in tam opazite še kakęga z rumeno glavico na konci.

Tako polno cvetje se dá lahko izvesti iz vsake rastline, ki ima mnogo prašnikov. Ali vsak poln cvet je obsojen na neplodnost, in v resnici vidimo, da se v njem plodnice niti ne razvijajo več. In tako je ta gizdavost, ki nam je na roži, na kfinčecu, na kameliji i. t. d. takó mila, v nesrečo sami rastlini, ki ne more zadovoljiti zahtevam narave, ter se mora izneveriti svoji prvi in najmenitniši nalogi.

Morebiti ne bi bilo odveč, ako povemo še katero o rastlinskih bastardih.

Žužkom, kateri — kakor vemo — prenašajo cvetni prah, dogodi se prav lahko, da tega prahu ne oddajo na pravo adresi, da ga ne odnesó na ono rastlino, kateri je bil namenjen. Ako cvetni prah dospě na popolnoma tujo rastlino, ne more delovati, ter gre v nič. Ako pa pride na brazdo kake sorodne rastline, ako na pr. cvetni prah kake rože pride na plodnico druge rožine verste, zverši se večkrat oplodba, in s tujim prahom oplojena rastlina proizvaja zdravo in zrelo seme. Ako pa vsadimo to seme, zraste iz njega rastlina, katera ne enemu, ne drugemu roditelju ni popolnem enaka, od vsakega ima nekaj, po svojih lastnostih tedaj stoji med njima v sredi. Take rastline zovemo bastarde. In v naravi se v resnici rodevajo taki nezakonski otroci, posebno rado se to godi pri raznih verbah, pri različnih verstah osata, ki rase povsod kot nadležen plevel, in pri lučniku. Kakor nezakonski otroci v človeškem društvu, tako prizadevajo tudi ta nezakonska rastlinska deca botanikom, zlasti sistematikom mnogo sitnosti in nadlog.

Bastardi se ponašajo navadno z lepimi in velikimi cveti. To vedó vertnarji in ljubitelji cvetja obračati na svojo korist, ker morejo z bastardovanjem združiti odlične lastnosti dveh sorodnih, todá različnih rastlin, ter iz njiju proizvesti tretjo rastlino, katera te odlične lastnosti zedinja. Vertnar namreč poreže cvetom ene rastline prašnike, njihove brazde pa napraši s prahom, vzetim drugi rastlini. Iz tega semena dobí potem bastarda, lepšega od njegovih roditeljev.

Toda ti bastardi se ne morejo razmnožavati semenom, ker njihova semena so nerodna. Ako hočemo od bastarda dobiti rodno seme, moramo ga zaprašiti prahom, vzetim od onega njegovih prvih roditeljev. Ali mlada rastlina unučica, izrasla iz tega semena, ne bode popolnoma podobna svojemu neposrednemu roditelju bastardu, temveč približavala se bode svojemu dedu ali babici, onemu namreč, od katerega se je bastard zaprašil. Ponavlja-li se to skozi več gene-

racij, vernejo se potomci malo po malo popolnoma v stari prvotni tip. Tako skerbi narava z neplodnostjo bastardov, da se vzderže verste navkljub mogočemu križanju.

Vertnarjem pa neplodnost bastardov ni nikakoršna zapreka, ker jih lahko pomnožavajo sadikami, grebenicami, gomoljci, cepi i. dr., kakor že to uči vertnarsko znanje.

Po vsem tem, kar ste tu brali o rastlinskem razplodu, boste morebiti, ljubeznjiva gospa, prašali: Ali se razplodba na opisani način verši pri vseh rastlinah?

Na to vprašanje odgovarjam: Ne razplodujejo se vse takó. Mnoge rastline nimajo cveta, vsaj ne v onem zmislu, v katerem smo mi dosle o njem govorili. Kaj ne, milostiva gospa, da še niste videli cvesti gobe, lišaja, žabjega okraka, maha ali praproti, ali vendar se tudi te brezcvetne rastline plodé.

Ne zdi se mi primérno tukaj na dolgo in široko razlagati, kako se razplodujejo te brezcvetnice, ali toliko morem vendar reči, da tudi te rastline proizvajajo iz sebe nekaj, kar bi se moglo primérjati semenu cvetočega rastlinstva. Te brezcvetnice stvarjajo namreč v sebi neke predrobne kroglice, tako zvane troske, iz katerih zopet izrastle necvetoče rastline iste verste. Med trosko in semenom je samo ta razloček, da ima vsako seme klico, to je že izraženo mlado rastlinico, katera dospévši na ugodno mesto, začne se dalje razvijati: troska pa nima klice, temveč je enostaven mehurčič, izpolnjen z necim sokom. *)

Pristaviti moram pa takoj, da sta tudi za proizvod troska takisto potrebna dva elementa ali dva organa, eden namreč oploduje in se more primerjati prašniku, drugi oplojeni pa plodnici.

Nekedaj so mislili ljudje, da se nekatere ribe, na pr. ogorji ali jegulje in piškorji izležejo sami od sebe v blatu, in še dandanes so nekateri te vere, da bolha in drugi merčes postane sam po sebi. brez roditeljev iz smrada in nesnage, ljudje to še verujejo, akoravno je fiziolog Harvey že pred 250 leti izrekel imenitno resnico: „Omne vivum ex ovo“, to je: vse, kar živi, postane iz jajčec.

Mi pa ne samo, da smo preverjeni o resničnosti Harveyevega izreka, temveč ga še razširimo na rastlinstvo, ker vsaka rastlina je v svojem prvem začetku majhen zapert mehurčič, majhna v tekočino izpolnjena kroglica — jajčece. Pomislite, gospa, samo na trosko pri necvetočih in na kličnik pri cvetočih rastlinah, in gotovo boste priterdili staremu Harvey-u in z njim vred uzklknoli: Vse, kar živi, bodi si žival, bodi si rastlina, v jajčecu se je začelo.

V Gorici na Soči jeseni leta 1873.

*) Ako bi hoteli iskati analogije med živalstvom in rastlinstvom mogli bi reči, da so cvetoče ali semenske rastline podobne onim živalim, katere rodevajo žive mlade, brezcvetnice ali trosnice pa onim, ki jajce neso.

M I S L I.

Pisma iz Zagreba, piše dr. Fr. Celestin.

(Konec.)

Če tudi se ne da tajiti, da znanosti sploh dobivajo večo tendencijo stopiti v ožo zvezo z življenjem. mora se vendar priznati, da spoznanje neogibne potrebe prav ozke zveze napreduje zelo počasi. Velika večina ogromnega „lepoznanskega“ blaga, ki sedaj preplavlja knjigoterštvo in pa čas izgubljen na prečitavanje, to je velikanski kapital z nepopisnim lahkomjem zapravljen. Ker računati se ima ne samo to, kar je izgubljenega ravno sedaj, a še veliko bolj to, kar se zameta s tem, da se takó odgojujejo cele generacije ali naravnost k brezmisliju ali pa k onemu škodljivemu dualizmu, ki sedaj takó rado loči poštenje in življenje.

Stroga znanost je sicer po svoji naravi menj podveržena taki zlorabi, vendar pa teorija absolutne znanosti, znanosti, ki si je samonamen, v ustih raznih akademičnih, vseučiliščnih in drugih „možkih modrih nogovic,“ kakor jih zove Dühring — eden naj solidnejših in naj originalnejših sedanjih nemških učenjakov „ne modrih nogovic“ — ta teorija je tudi naredila in dela še zmiraj veliko škodo. Ona je kriva, da se že tisočletja mnoge, večkrat bogate sile tratijo za čisto neplodno znanje, ono silo pa, od katere je vendar najbolj odvisen napredek — kapital — še vedno imajo v rokah ljudje, ki so v očeh „možkih modrih nogovic“ primérno pravi ničevdedei. Prav žalostno zabavno je le, da taki „ničevdedei“ napolnivši si možnje večkrat blagovolijo vabiti k sebi učenjake za spodoben „relief“ svoje drage osebe in dariti kako trohico „za znanost in umetnost“ — in slava njihova je velika!

Ní treba preroškega duha, ako se terdí, da se bo zmerom bolj pogostoma pri vsem, kar se hoče ceniti za znanost, pazilo najpervo na dotiko z življenjem, in da bo oni človek gotovo redke postal, ki

„Z željnó roko zaklade koplje
In je vesel, če najde glist.“

Mi Slovenci dobro vemo, da ne moremo veliko, vendar pa z resnim delom smemo nadejati se, da si sčasoma zdatno poboljšamo in ukrepimo narodno življenje. Bodimo praktični v blagem poménu: naj bo vse naše dejanje napravljeno na pošten materialni in duhovni napredek, ki drug drugega pogajata. Vsestransko umno gospodarstvo s tem kapitalom, ki ga imamo v svoji zemlji, obertniji in v vsakem drugem produktivnem delu in znanji, nam edino more dati gotovejšo, lažo sedajnost in bodočnost: „pomagaj si sam in bog ti bo pomagal.“

Na srečo se je združevanje pričelo, ono nas more braniti proti sovražni nam materialni in duhovni moči.

Misel medsobne pomoči v združevanju naj bi postala sčasoma narodna v najširjem pomenu, kakor postaja tudi drugodi n. pr. v Rusiji. V ta namen si tam inteligenca skerbno išče potrebnega socialnega znanja in izkušnje, da more potem voditi sebe in narod. Omikanemu, naj si bo možki ali ženska — da, tudi ženska — so glavni pogoji socialnega napredka večidel vsaj nekoliko znani, ker to znanje razširja vsa literatura v vedno širjem obsegu. Za to ima ona — to se sme reči s polnim prepričanjem — tak upliv na bralce, kakor nobena druga v Evropi, hoteč biti ne kako oplešanje življenja, nego življenje samo.

Ako hočemo biti odkritoserčni, moramo pač priznati, da naše narodno delo ni bilo vedno tako sistematično omejeno na to, kar nam je najbolj potrebno in po naših silah. Kedor prelistuje n. pr. naše kmečke Novice, opazi lahko v njih med blagom, namenjenim gotovo kmetu — in tu je zares velika zasluga Novic — različne jezikoznanske, mitologične in druge učene razprave, ki nikakor niso izvirale iz naših glavnih narodnih potreb. Pri nas je še nedavno Miklosičev bilo ravno toliko kolikor vseučilišnikov in drugih naših učenjakov niže verste. Kakó modro smo sedevali pri pivu, ter junaško grizli naj terje jezikoslovne koščake, mi, ki bi se bili večidel že na sklanji „jelena“ kaj lepo prekucnili!

Vse to je bilo odpustno: mladost — tudi narodova — ima svojo norost. Ali bojim se, da nam dolgo ne bode. Imamo že nekaj izkušnje, in torej je naša dolžnost, da jo rabimo vedno bolj v splošni prid. Morda bi si sčasoma omejili nek obseg splošnega znanja, potrebnega vsakemu zares omikanemu človeku, znanja, ki ga do sedaj žalibože ne šole, ne življenje ne dajo vsega vsem. Obseg ta bi ne smel biti velik, torej iz današnjega zaklada znanosti z največo ostrostjo izbran glede na najnujnejše materialne in duhovne potrebe. To splošno znanje bi imelo dajati vsaj elementarne pojme o društvenem življenji in njegovih potrebah.

Bojim se, da se kedó smehlja temu izreku, misleč, da te pojme ima vsak omikanec. A največa težava je ravno ta, da je naša omika tako silno komplicirana, iz toliko podrobnosti sestavljena, da bi tudi oni „srečnež“, ki po dolgem, mučnem učenji premaga vse, kar naše srednje ali celo visoke šole zahtevajo, ko bi mu življenje dalo potem še čas in veselje premišljevatí vrednost pridobljenega znanja, da bi tudi on le prevečkrat moral reči: „Fehlt leider das geistige Band.“

Elementarni pojmi društvenega življenja bi imeli vsaditi nam krepko to absolutno resnico, da je stalna sreča posameznega in celote mogoča le v delu, ki ga vodi zavest o potrebi omejenja absolutne svobode poédincea t. j. o potrebi uredovanja „boja za bitje.“ Saj v tem uredovanju je pomen hoda vsega človeškega napredka.

Kedor se nekoliko ozira po svetu, lahko vidi, da so one resnice, ki človeštvo, naravo sploh dvigajo, prav proste. Ako torej hočemo biti sposobni, opazovati jih, moramo izkušati ohraniti si prosti um.

To je pa dandanes prav težko, ko se v omiko jemlje mnogo, kar jo le teži. Ne pozabimo tū zlate besede :

Es trägt Verstand und rechter Sinn
Mit wenig Kunst sich selber vor,

ter se ne trudimo preveč s proizvodi, o katerih ta izrek ne velja. Ker pa je učena polovica človeštva t. j. možki rod v marsičem bolj za omikan nego omikan, kažejo izkušnje, da je druga polovica že večkrat pomogla prvi iz zadrege, nego mi priznavamo. Do sedaj se je ženstvo zistematično izključevalo od resnejšega umskega truda. Mi — kolikor nam je to mogoče — bi proti svobodi grešiti ne smeli, ker to se maščuje hudo, kakor uči zgodovina. Umskega kapitala ni nikjeri preveč in tudi ne pri nas: torej bi mi imeli ženski um z veseljem in zistematično na pomoč jemati v svojem težavnem narodnem stanju veliko bolj, nego smo ga jemali do sedaj — če smo ga.

Tū pa je treba ogibati se posebno akademičnega aparata in tona, kakor se je najbolj pri Nemcih razvil, katerih učena literatura je bila tako dolgo in je deloma še sedaj navadnim smertnim veliko manj dostopna, nego n. pr. francoska ali ruska, četudi Nemce živa potreba sili, da nekoliko popuščajo učeno pedanstvo.

Prost, jasen in vendar lep jezik mora imeti vsako širjemu krogu namenjeno delo, ter naj bode zanimljivo, in to je, ako izvira iz življenja za življenje. Ni se treba tū bati, da bi realizem zaterl vse više, idejalno. Idejalizem je čisto neproduktiven, mertev, ako nima svojih korenin v življenju. Tak je bil posebno nemški, goréč v teoriji za različne gerške, rimske in druge idejale, v življenju pa se sušéč v znanem, zabavnem flisterstvu. Iz njega se je čisto naravno moralo razviti sedanje nasprotje, sedanja prejšnjim načelom takó nezvesta praktičnost: „les extrêmes se touchent“. Obžalovati tega ni treba, če tudi je velika večina nemške hiperidejalistične literature izgubila za vselej svoj prejšnji pomen. Zakaj še le sedaj je slovstvo iz življenja za življenje mogoče, ako premaga neke ekstreme realizma.

Ali nam ni ta prikazen prav resen opomin, da se tudi mi primemo v slovstvo življenja, da nam nemštvo v svoji praktičnosti sedaj še nevarneje ne postane, nego je bilo do sedaj? Nemec je bil sicer tudi prej proti nam le prepraktičen, pa sedaj v veku Darwinove teorije, ki napravlja povsodi — tega si nikar ne tajimo — velik prevrat, postaje sebičnost, kamor se ozremo, še silnejša.

Naj si mislimo o tem nauku, kar si bodi, računati moramo z njim, ako nočemo terpeti škode od brezobzirnih njegovih praktičnih priveržencev. In znanje naravoslovja v širokem pomenu, ki dobiva vedno večo praktično važnost, da je v kratkem vse življenje skoraj popolnoma izpremenilo, ono moramo širiti kolikor mogoče na široko. Noben stan bi ne smel ustavljati se mu, ker če tudi poveršno táko znanje časi res ne blaži, to se o zistematičnem gotovo terditi ne more.

V njem je marveč velik del bodočega napredka človeštva do resničnega ljudoljubja, v njem se bodo tudi glavne kristijanske resnice z nova oživile.

To poznanje nas bode usposabljalno za brambo lastnih interesov materialnih in duhovnih — zdravi egoizem je prvi zakon samohranjenja — ono učilo prave ekonomije narodnih sil, odvrčujoč nas od sedanjega mnogega neplodnega početja. V mnogočem — če tudi ne v vsem — so nam v Avstriji Čehi tu lahko v primer.

Rastoče - produktivnega dela nam je torej najbolj potreba. To gotovo čutimo bolj ali manj vsi. Žalibože nas tudi nesrečno politično stanje odvrča od uspešnejšega dela. Ali pomisliti je treba, da nam največji politični uspehi ne morejo koristiti veliko in na dolgo, ako obrezani in neobrezani židje, ki so tu v Hervaški takó mogočni, trojednico sè Slovenijo vred vtaknejo v žep.

Pazimo torej, da se ne bo kedaj dejalo: deliberantes periere, učenje jih je ubilo!

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

(Konec.)

Jurčič pozna človeško življenje, človeško serce. Njegóvi značaji so vedno resnični; najbolj pa se mu, po moji sodbi, posrečijo takó zanimljivi, temnogledi moški značaji, katerim takó rekoč pod terdo, razkavo skorjo bije rahlo, globokočutno serce, ki so se, ranjeni, užaljeni svetu in njegovim krivicam umeknili in zagreblji v svojo notranjost, kakor se skrije rahločutni polž pred ostro sapo v svojo hišo. Tak je „Deseti brat“, „Doktor Zober“, in tak je „profesor“ v nedoveršenem romanu „Cvet in sad“, če se ne motim. Tej prikazni se ne bode čudil, kedor osebno pozna Jurčiča!

Kakove so pa Jurčičeve ženske? Brez ženske ní življenja, ne — romana. Človek naj sodi o „lepem spolu“ kakó hoče, to pa je gotovo, da je potreben, da brez njega ne moremo biti. „Med ženskami je zlodej“, pravi naš pesnik. Sè ženstvom imajo naši pisatelji malo sreče; v svojih spisih, pravim, kakó v življenji, to vsak sam záse najboljše vé, tudi treba ní, da bi nam pravil. Njih ženske, zlasti v gosposkem krilu, s klobukom na glavi, so strašno puste, dasi neznansko lepe, pravi idejali ženske lepote, kakor jih vidijo naše gospè in gospice v „Bazarji“. Vse imajo enak obraz, enake oči in lasé in vse enako govoré, „todà ne vprašajte me kakó!“ Vsi naši pisatelji, dejal sem, imajo malo sreče sè ženstvom; ne, preveč sem rekel; Janko Kersnik, ki je s pervim svojim romanom „Na Žerinjah“ s takó lepim uspehom stopil v kolo romanopiscev, da se smemo nadejati najlepših

dél iz njegova peresa — Janko Kersnik se zna kaj ljubeznjivo in gracijozno sukati z ženskim spolom, tudi po parketu! Todà vernimo se k Jurčiču!

Jurčič je moder mož; kedór se dersati ne zná, naj ne hodi na léd, in Jurčič ne hodi na léd. Njegóve ženske, kolikor jih potrebuje v svojih romanih, sè svojim vedenjem in govorjenjem braleca nikakor ne motijo; in to je že mnogo v našem siromaštvu! Lepe so za silo, pametne so in zdrave tudi, kar je mnogo vredno, takó da sme človek z njimi zadovoljen biti.

Torej v Jurčičevih spisih se ti zdi vse samo čisto zlato, zgoli zernje brez plev? — Nikakor ne! Pod mesecem, pravijo, ní nič doveršenega, takó ima po moji sodbi tudi Jurčič svojo napako. In ta je —? Genijalni možje, zlasti v svoji „viharni dobi“, radi, pre-radi prezirajo obliko. Nas, ki jim priporočamo lepo, čisto obliko, zovejo sitneže, pedante, formaliste; zaničljivo nas gledajo in milujejo; oni so Fausti, mi smo Wagnerji. Vse res, ali vse to jim vendar nič ne pomaga! Lepa, doveršena oblika sama zase ní nič, gotovo; ali ravno tako gotovo je pa tudi, da brez lepe, doveršene oblike ní in ga ne bode na vse večne čase zares lepega, doveršenega umotvora, bodi si v poeziji, bodi si v kateri koli umetnosti. In té do zadnje stópinje doveršene vnanje oblike pogrešam v Jurčičevih spisih jaz, in poleg mene morebiti še kak drug sitnež. V vseh Jurčičevih spisih, zlasti v novejših, posebno pa v takó zanimljivem, takó globoko mišljenem romanu „Doktor Žober“, ki bi bil sicer takó lahko njegov „chef d'oeuvre“, pogrešam, kakor pravijo, „zadnje pile“. Jurčič se mi zdi premalo izbirčen v besedi, mnogokrat zapiše besedo, katera mu pride ravno v pero, dasi bi bilo mogoče najti boljše, primérnejšo: premalo se mi ogiblje nepotrebnega tujčevanja, ki žali rahloslušno uho; njegova beseda se mi vidi časi brez potrebe, prerobata, zarobljena, če tudi izhaja iz širokih kmečkih ust; svojim junakom daje rad čudna, malo srečna imena: zdi se mi, kakor da bi vsi posamezni deli njegovih romanov ne bili pisani z enako skerbnoštjo, z enakim veseljem. Njegovi pisavi bi želel menj terdosti, več lepo-glasja; želel bi ji one mehke, blagodejne harmonije, onega polnega „ritma“ v stavkih in perijodah, kateri takó dobro dé ušesu, ki ga je ugladilo branje starih klasikov, zlasti Cicerona, Demostena, Platona in Isokrata.

Todà dovolj; toliko samo zato, da se mi ne poreče: Kar si pisal o Jurčiču, to ní kritika, to je „panegyricus“. Še tega bi mu ne bil očital, ako bi ne bil prepričan, kakor sem, da vse to Jurčič sam dobro vé, in da bi se grajanih napak lahko ogibal, ako bi le hotel in morebiti bode tudi hotel; potem mu z veseljem zakličem tudi jaz: „Omne tulit punctum!“

S.

SLOVENSKI GLASNIK.

„Stoletnica,“ katero je 8. feb. napravila „Serbska Zora“ na Dunaji svojemu slavnemu pesniku Lukijan u Mušickemu na spomin, bila je sijajna. Udeležila so se te „besede“ vsa slovan. vseučilišna društva, razen — Her-
vatov. Prišla sta tudi dva sorodnika Mušickega in mnogo starih odličnih
Serbov. G. T. Stefanović vitez Vilovski je pozdravil zbrane z lepim govorom,
polnim mladostnega ognja. G. R. K. je bral svojo „odo na slavo Mušickemu,“
a drugi gospod nam je obširno pripovedoval o življenji Mušickega. Češki „aka-
demický spolek“ nas je razveseljeval sè svojo godbo. Vmes pa so se pele lepe
pesmi in opere; Serbje radi pojó slovenske pesmi, katerih so mnogo peli.
Govorilo se je in brali so se telegrami, ki so slavnost jako povelicali. A sveta
ljubezen nam je napolnila serce in dušo, ko smo slišali pesem, katero je zložil
černogorski knez Nikola :

„Ónamo, ónamo za brda óna	Ónamo, ónamo, dà vidju Prízren,
Góvore, dà je rázoren dvor;	Tà to je môje, dóma éu doć;
Mójea cara, ónamo vele (pravijo),	Starina mila támo me zove,
Bio je néгда júnački sbor.	Tu moram jednoć óružan poć....

Konec :

Ónamo, ónamo za brda óna
Milošev (Obilić) kažu prébiva grob,
Ónamo pókoj dóbiću duši,
Kád Srbin više nè bude rob!“

V Prizrenu je bil prestol Dušanov. Ta pesem je program černogorskega
kneza. — „Lukijan Mušicki, arhimandrit v Šišatovu, a pozneje škof v Kar-
loven, jako je darovit pesnik. Njegove „Ode“ („Na Vidov dan,“ je ena naj-
lepših,) segale so Serbom do serca in jih izpodbujale na literarno delovanje.
Znana je njegóva pesem „glas narodoljubca,“ in : „glas arfe šišatovačke,“ v
kateri kliče Serbe na delo. Njegóve pesmi so tendencijozne in so navduševale
posebno više kroge, a ne toliko naroda na sploh, ker je tudi oblika taka,
katere še narod ní razumel; todà on ní mogel koristiti, kolikor je želel. Med
1834—1848 zagledala so zopet vsa njegova dela beli dan. — Mušicki, Vuk
Stefanović Karadžić in naš Kopitar so živeli v velikem prijateljstvu, in si
zvesto dopisovali o literarnih zadevah. In upliv Kopitarjev na ta dva slavna
Serba bil je velik. Iz hvaležnosti je Mušicki podobo Kopitarjevo in Vukovo na
pervo mesto v svoji hiši postavil. —

„Srpska Zora.“ To je ilustrovan serbski lepoznavski list; izhaja na
Dunaji v zvezkih en krat na mesec. Čuli smo, da bodo že v prihodnjem zvesku
„S. Z.“ tiskane nakatere pesmi Boris Mirana v serbskem prevodu.

„Javor,“ serb. lepoz. list, izhaja v Novem Sadu. — „Srbadija,“ ki je
že lani na Dunaji izhajala, izide zopet te dni. T.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za pol-
leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23.

Izdaje in uredjuje: Jos. Stritar.

Tiskata: A. Keiss in F. Löb.